ÜREYHUKUK

ALMANYA TEDARİK ZİNCİRİ YASASI HAKKINDA FİRMALARA UYARILAR

05.10.2022

Yazarlar: Berfu Yalçın, Beyza Büyükağaççı

Almanya Tedarik Zinciri Yasası[1], büyük şirketlerin kendilerinin ve doğrudan tedarikçilerinin faaliyetlerinde insan hakları ve ilgili çevre ihlallerini belirlemelerini, ele almalarını ve önlemelerini şart koşuyor. Söz konusu yasada yer alan düzenlemeler kapsamında Almanya'da faaliyet gösteren büyük şirketler, tedarik zincirleri içinde belirli sosyal ve çevresel standartlara uyulmasını gözetmekle yükümlü hale gelmektedir. Bu çerçevede, yasada öngörülen koşullar Almanya'da bir şirket merkezi, idari merkezi yahut kanuni merkezi olan ve 3 bin ve daha fazla işçisi olan işletmeler için 1 Ocak 2023 itibariyle yürürlüğe girecekken 1,000 ve daha fazla işçisi olan işletmeler için 2024'ten itibaren geçerli olacaktır.

Almanya Tedarik Zinciri Yasası uyarınca, yasa kapsamındaki şirketler, hammaddelerin çıkarılmasından son müşteriye teslimatına kadar kendi operasyonlarının yanı sıra dünya çapındaki doğrudan tedarikçilerinin operasyonlarındaki ihlalleri izlemeli ve bunlara göre hareket etmelidir. Ayrıca kapsam dâhilindeki şirketler, dolaylı tedarikçilerinden biri tarafından olası bir insan hakkı veya çevre hakkı ihlaline ilişkin doğrulanmış bilgi edinirse, bu ihlaller için de derhâl bir risk analizi yapmakla yükümlü kabul edilmişlerdir.

Bu çerçevede, yasa ile iki temel koruma alanı belirlenmiş olup bunlar çevre ve insan haklarıdır. Çevrenin korunması kapsamında; yasaklı kimyasalların üretimi ve kullanılmaması, atıkların çevreye zarar vermeyecek şekilde işlenmesi, toplanması, depolanması ve bertaraf edilmesi, tehlikeli atıkların ihracatı ve işlenmesi gibi hususlar değerlendirilecektir. İnsan hakları kurallarına riayet edilmesi çerçevesinde ise; çocuk işçiliği, zorla çalıştırma, örgütlenme özgürlüğü, eşit olmayan muamele/ ayrımcılık, güvenlik güçlerinin uygunsuz güç kullanımı gibi

[1] Gesetz über die unternehmerischen Sorgfaltspflichten zur Vermeidung von Menschenrechtsverletzungen in Lieferketten (Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz - LkSG).

burada sayılanlarla sınırlı olmamak üzere, hukuka aykırılığı açıkça görülen her türlü eylem veya ihmal değerlendirilecektir.

Yasada yer alan kurallara uyulmaması halinde ise birtakım müeyyideler belirlenmiştir. Durum tespiti ve raporlama yükümlülüklerinin ihlaline ilişkin cezalar, ihlalin niteliğine ve ağırlığına bağlı olarak 8 milyon Euro'ya kadar ulaşabilecektir. Yıllık ortalama cirosu 400 milyon Euro'dan fazla olan şirketler, doğrudan bir tedarikçiyi hedefleyen düzeltici önlemi almazlarsa, yıllık ortalama cirolarının %2'sine kadar para cezası ile muhatap olabilecekken aynı zamanda kanunda yer alan kurallara uyulmaması durumunda üç yıla kadar kamu ihalelerine katılmalarının engellenmesi de mümkündür. Dolayısıyla yasanın caydırıcı olabilecek yaptırımlar öngördüğü dikkate alındığında, yasa kapsamında yükümlü olan Şirketlerin tedarikçilerini somut olarak denetlemesi, bu çerçevede yeni iş modelleri oluşturması oldukça muhtemeldir.

Bu halde söz konusu yasa, Almanya Tedarik Zinciri Yasası kapsamında faaliyet gösteren Şirketler'in doğrudan veya dolaylı tedarik zincirinde yer alan ve tedarik kapsamında ticari ilişki kuran Türkiye'deki Şirketleri de oldukça yakından ilgilendirmektedir.

Yasa ile Şirketlere Getirilen Yükümlülükler:

- Risk Değerlendirmesi Yapma Yükümlülüğü
- Durum Tespiti Yükümlülüğünün Yerine Getirildiğine İlişkin Raporlama Yapılması
- Rehber İlkelerin Hazırlanması
- Etki Değerlendirmesi
- Kurum İçi Uyum Sorumluluğu
- Risk Yönetim Sistemi Kurulması
- Önleyici Tedbirler Oluşturulması
- Telafi Edici Tedbir Alınması
- Şikayet Prosedürü Oluşturulması

1- Risk Değerlendirmesi Yapma Yükümlülüğü

Yasa kapsamındaki şirketlerin risk, yönetişim ve uyum süreçlerini insan hakları ve çevreye verilen zararla ilgili risk alanlarını belirlemek için uyarlamaları gerekecektir. Söz konusu durum hem kendi ticari faaliyetleri hem de genişletilmiş tedarik zincirlerindeki organizasyonlar için geçerlidir. Şirketler, davranış kurallarına tedarikçileri ile birlikte mümkün olduğu surette uymalıdır. Şirketlerin ele alması gereken riskler, yukarıda da kısaca değinilen, uluslararası kabul görmüş insan hakları sözleşmelerini ve sürdürülebilirlik konularını içerir: Zorla çalıştırma, Çocuk işçiliği, Ayrımcılık, Örgütlenme özgürlüğü (özellikle sendikal haklar çerçevesinde) ihlalleri, Etik olmayan istihdam (örneğin işçilerin sigortasız olarak çalıştırılması), Güvenli olmayan çalışma koşulları, Çevresel bozulma vb.

Şirketler, mevcut risklerin analizine dayanarak uygun önleyici veya iyileştirici önlemleri almalıdır. Tedarik sektörü bakımından bu durum, tedarikçi seçimi ve tedarikçi izleme süreçlerinin gözden geçirilmesi ve tanımlanmış davranış kuralları ile net bir tedarikçi iletişim sürecine sahip olunması olarak tanımlanabilir.

2- Durum Tespiti Yükümlülüğünün Yerine Getirildiğine İlişkin Raporlama Yapılması

İnsan haklarıyla ilgili durum tespiti yükümlülüklerinin durumuna ilişkin hazırlanmış bir raporun her yıl belgelenmesi ve finansal yılın bitimini takip eden 4 ay içinde ve 7 yıllığına şirket web-sitesinde ücretsiz olarak kamunun erişimine sunulması gerekmektedir. Bu raporda açıkça:

- Şirketin hangi riskleri tespit ettiği
- Durum tespit yükümlülüğünü yerine getirirken politika metninde yazan hususlar dahil hangi tedbirlerin alındığı
- Şirketin tedbirlerin etkisi ve etkinliği hakkındaki değerlendirmesi ve,
- Gelecekteki tedbirlerin değerlendirilmesi yer almalıdır.

3- Rehber İlkeler

Yasa'nın nasıl uygulanacağına ilişkin yasa tasarısında OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) Ticari İlişkilerde Durum Tespiti Rehberi ile UN OHCHR (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği) İnsan Hakları Kurumsal Sorumluluğu Hakkında Rehber'e atıf yapılmıştır. Bu rehberler, Yasa'nın arzu ettiği durum tespiti yükümlülüğünün içeriğinin ve uygulamasının nasıl oluşturulacağına ilişkin önemli metinler olarak değerlendirilmektedir.

Buna göre ticarette insan hakları ihlalleri;

- Şirketin kendi ticari operasyonları sırasında
- Kendi ticari operasyonları sebebiyle doğrudan ya da 3. bir kişi (hükümet, diğer bir şirket, vb.) aracılığı ile
- 3. bir kişinin fiilleri sebebiyle ortaya çıkan ihale bu kişi ile ticari ilişkisi olması halinde karşımıza çıkabilir.

Dolayısıyla şirketlerin özellikle bu üç gruptaki risk alanlarına dikkat etmesi beklenecektir.

"İnsan haklarına yönelik kurumsal sorumluluk" kapsamında bahsedilen insan hakları, öncelikle İnsan Hakları Bildirgesi (Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi dahil) ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün İşyerinde uygulanacak Temel Prensipler ve Haklara ilişkin bildirgede düzenlenen haklardan oluşmaktadır.

4- Etki Değerlendirilmesi

Şirketler, risk değerlendirmesi için faaliyetlerinin içeriğini dikkate alarak potansiyel risk grupları (çalışanlar, topluluklar, müşteriler) ve diğer ilgili kişilerle (sendikalar ve özellikle bu konuda uzman sivil toplum örgütleri) görüşeceklerdir. Tedarik zincirinin sonraki basamakları için yapılması gereken hususlardan birisi, ilk basamak tedarikçilerinden kendi risk değerlendirmelerini yapmalarını ve bu ilk basamak tedarikçilerin de kendi tedarikçileri için aynı risk değerlendirmesini yapmalarını istenmesidir. Bu şekilde tedarik zincirinin en alt basamağı ile en üst basamağı da uyum içerisinde süreci yönetebilecektir.

Bu risk değerlendirmesi kapsamda şirketler, sözleşmesel bir ilişki içinde ya da sözleşme akdetme aşamasında oldukları tedarikçilere karşı özellikle aşağıdaki önleyici önlemleri uygulayabileceklerdir:

- Tedarikçi seçiminde insan hakları konusunda beklentiler göz önünde bulundurma,
- Tedarikçilerden kendi iş sahaları ve tedarik zincirlerindeki insan hakları ihlal risklerini tespit etmeleri isteme,
- İnsan haklarının gözetilmesini sağlamak amacıyla ortaya konulan beklentilerin yerine getirilip getirilmediğini denetlemek için sözleşmesel kontrol mekanizması kurma ve söz konusu beklentilerin yerine getirilmesi için gerekli olan eğitimlerin verilmesi sağlama,
- Doğrudan tedarikçilerin insan hakları stratejilerine uygunluğunu denetleyen risk odaklı kontrol mekanizması kurulmasını sağlama,
- Risk değerlendirmesine ilişkin bu yükümlülüklerin içerik ve seviyesi şirketin tedarikçi üzerindeki etkisine, ihlalin ağırlığına ve giderilmesindeki zorluğa ve ihlalin gerçekleşme riskine bağlı olma.

5- Kurum İçi Uyum Sorumluluğu

Yasa kapsamında yer alan şirketler, risk yönetimini izlemekten sorumlu bir “insan hakları görevlisi” atamakla yükümlü kılınmışlardır. Bu kapsamda risk yönetimi görevlisi atanması zorunlulukla yeni bir pozisyon yaratılmasını gerektirmemekte olup mevcut departmanlara (örn. uyum görevlisi, sürdürülebilirlik departmanı, vb.) entegre edilmesi mümkündür.

6- Risk Yönetim Sistemi Kurulması

Sorumlu şirketler yasa ile öngörülen yükümlülüklere riayet edilmesinin sağlanması için uygun bir risk yönetim sistemi oluşturmalı ve bu sistemin bir parçası olarak kendilerinin ve doğrudan tedarikçilerinin insan hakları ve çevresel riskleri analiz etmelidirler.

7- Önleyici Tedbirler Oluşturulması

Kapsam dahilindeki şirketler, kendi tedarik ve satın alma ilişkilerinde insan haklarının korunması ile çevresel koruma kapsamında gerekli önlemleri almalı ve ilgili iş alanlarında eğitim vererek rehber ilkeler ile belirlenen stratejilere uygunluğun sağlanması için kontrol önlemleri oluşturmalıdır.

8- Telafi Edici Tedbir Alınması

Yasa kapsamında korunan hususlarda, bir ihlal meydana geldiğinin veya ihlal meydana gelme ihtimalinin yüksek olduğunun tespit edilmesi halinde, Şirketler ihlali önlemek, durdurmak veya ihlal sonuçlarını en aza indirmek için derhal düzeltici/ telafi edici tedbir almakla yükümlüdürler. Bu hususta gerekli tedbirlerin alınmaması durumunda, yalnızca ilgili yasa kapsamında düzenlenmiş ve yukarıda açıklanmış olan idari para cezası ile değil aynı zamanda söz konusu ihlallerden zarar görenler ile Sivil Toplum Kuruluşları tarafından ikame edilecek hukuk davaları ile karşı karşıya kalma ihtimali de bulunmaktadır.

9- Şikayet Prosedürü Oluşturulması

Yasa kapsamındaki şirketler, kendi iş alanlarındaki veya tedarikçilerinin iş alanlarındaki insan hakları yahut çevre yükümlülüklerinin olası ihlallerinin bildirilebilmesi amacıyla kamuya açık bir

şikayet prosedürü oluşturmalıdır. Bu çerçevede, şikayet prosedürünün etkinliği yıllık olarak ve gerektiğinde geçici olarak gözden geçirilmelidir.

SONUÇ: Almanya'da faaliyet gösteren firmalara dair birtakım yükümlülükleri öngören Tedarik Zinciri Yasası, kapsam dahilindeki şirketlerin hammadde çıkarılmasından son müşteriye ürünün teslim edildiği ana kadar doğrudan ve belirli hallerde dolaylı tedarikçilerinin operasyonlarını da denetlenmesini, ihlallerin önüne geçilmesini ve ihlal ortaya çıkması halinde ise sonuçlarını telafi edilmesini düzenlemektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren ve ilgili yasa kapsamında olmamakla birlikte yasaya tabi Alman firmalarının tedarik zincirinde yer alan şirketlerin çeşitli taleplerle karşılaşması yüksek ihtimaldir.

Dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus da; Almanya Tedarik Zinciri Yasası kapsamında öngörülen düzenlemelerin oldukça benzerinin Avrupa Birliği'nin de gündeminde olduğudur. Konuya ilişkin yasa tasarısı henüz teklif aşamasındadır[2].

Bu sebeple, başta Almanya olmak üzere Avrupa Birliği'ne ihracat yapan ve bu ülke firmaları açısından tedarikçi durumunda olan şirketlerimizin yasanın öngördüğü yükümlülüklerden haberdar olması ve gerekli tedbirleri alması büyük önem arz etmektedir.

ÜREYHUKUK

İsmail Paşa Sok. No: 77
34718 Koşuyolu, Kadıköy/İstanbul
Tel : +90 0216 327 27 00 pbx
Faks : +90 0216 327 27 44
https://www.urey.av.tr

Bu bilgi notu ve varsa ekleri, sadece bilgilendirme amacıyla tarafınızla paylaşılmıştır. Bu bilgi notu, uygun yasal tavsiye olmaksızın herhangi bir özel durumda veya somut olayda uygulanmamalıdır. Bu bilgi notu, diğer internet adreslerinin linklerini içerebilir, ÜreyhukuK kendisine ait olmayan web sitelerinden hiçbir şekilde sorumlu değildir ve herhangi bir web sitesi ile ilgili bilgileri, içeriği, sunumu veya doğruluğu onaylamaz, açık veya zımni herhangi bir garanti vermez. Bu bilgi notunun telif hakları ÜreyhukuK'a ait olup işbu bilgi notu ÜreyhukuK'un önceden yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz, çevrilemez ve değiştirilemez.

[2] Proposal for a Directive Of The European Parliament And Of The Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937.